

שימור מלאכות עתיקות

במרכז מדעי טכנולוגי, נצרת עילית

מנהלת המרכז: בת שבע טרבלסי

סייעת: שוש עמר

מנהלת מרכז המוזיקה: עידית לוריא

סייעת: רחל פיל

המפקחת: יעל קורן

הצלת הידע ושימור חוכמת הדורות של המלאכות המסורתיות, תלויים באנשים שרוצים לשמור על המורשת ולעסוק בה בידיהם ממש ולהתחבר למקורות.

הסיפוק העצום שעיסוק זה נותן והמרפא לנפש, מאפשר לכולנו להוות חוליה חשובה המחברת ומקשרת בין המלאכות של "פעם" למלאכות של דורנו.

בין המלאכות הקדומות: צורפות, ציור, פיסול, פסיפס, נפחות, ניפוח זכוכית, אריגה, סתתות, תפירה, סריגה, קדרות, קליעה בנצרים ועוד...

ייצור אריגים

"כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש:

גזז ולבן (כבס)

ונפץ (סרק)

וטווה

וארג

ואחר כך מצא בגד ללבוש"

(ברכות נ"ח א')

גזז ולבן (כבס)

טוויית חוטים מצמר כבשים

- השימוש בצמר כמקור לסיבי טווייה החל בתקופה הכלקוליתית.
- השגת הצמר נעשתה על ידי משיכתו בידיים בזמן הנשירה.
- מאוחר יותר נאסף הצמר על ידי גז בעזרת מספריים.
- לאחר קבלתו נרחץ הצמר במים כדי להסיר ממנו את הלכלוך.
- בשלב הבא סורק הצמר כדי להוציא ממנו את הזרעים והעשב.
- הסירוק אפשר להפריד וליישר את הסיבים לצורך הטווייה.

טוויית חוטים מכותנה

- הכותנה, מקורה בעמק האינדוס בהודו החל משנת 1750 לפנה"ס.
- בארץ אריגי כותנה ידועים רק מהתקופה הביזנטית.
- הכותנה יבאה מתימן, מהודו או ממצרים.
- עם הכיבוש הערבי החלו בגידול הכותנה בארץ.

תהליך הכנת צבע

א. איסוף חומרי טבע: עלים, קליפות עץ, עלי כותרת, פירות ועוד

ב. בחירת הגוון המועדף

ג. כתישה במכתש והוספת מים

ד. בישול העיסה

ה. סינון והפרדת הנוזל

ו. טבילת הצמר בצבע ותלייתו לייבוש

צביעת החוטים מחומרי טבע

ד

בישול

ג

הוספת מים

ג

כתישה

ו

צביעה

ה

סינון

צביעה

- חומרי הצביעה בעת העתיקה נלקחו ברובם מן הצומח והחי.
- פשתן וכותנה נצבעו לאחר הטווייה.
- צמר נצבע לפני הטווייה.
- נמצאו עדויות לטוויית חוטים במגוון צבעים, למשל טווייה של צהוב עם כחול להשגת ירוק.
- השתמשו בצבעים הטבעיים של הצמר: חום, לבן ושחור, כדי לקבל גוני אפור.
- צבע אדום בעולם העתיק הופק בעיקר מצמח פואת הצבעים.
- רק ארבעה אריגים שנתגלו בארץ, נצבעו בכנימות של תולעת השני.

תליית צמר לייבוש

אריגה על נול מאולתר

חוטי טריקו

- לאחר שיחה על הכותנה, במהלך חקר הכותנה, קיבלו הילדים חולצות ישנות עשויות מכותנה ותלשו חוטים באורכים שונים לאריגה.
- החולצות נגזרו בקצותיהן כדי להקל את המלאכה.
- הילדים ארגו שטיחים ושטיחונים קטנטנים מצמר כבשים וגם מחוטי כותנה שהכינו.
- הילדים השתמשו בנולים אישיים עשויים מקרטון מלבני שבשני קצותיו נגזרו חתכים פנימה באורך של כ-10"ס"מ. הילדים מתחו חוטים (חוטי שתי אורכיים) וארגו שטיחונים קטנטנים ומדהימים.
- השתמשנו בשטיחונים בבית התה לכיסוי הקנקנים ושימור חום המים עד לסיום הטקס.

להרחבה

- אריגים קדומים בארץ-ישראל, אורית שמיר ועליזה בגינסקי, אתר רשות העתיקות

- צביעת אריגים בעת העתיקה: מקראנט

צביעת אריגים בעת העתיקה: אתר גנט

מטרות

מתכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה, בגן הילדים
הממלכתי והממלכתי דתי

- הילדים יבינו (בהתאם ליכולתם ולגילם) את יחסי הגומלין בין היצורים החיים. (עמ' 18)
- הילדים יכירו מוצרים בסביבתם וידעו שלכל מוצר טכנולוגי תפקיד שאותו הוא ממלא. (עמ' 19)
- הילדים יפתחו הבנה ביחס למבנה של חלקי המוצר ותפקידם. (עמ' 19)
- פיתוח מיומנויות בבסיס תהליך התיכון הטכנולוגי. (עמ' 17)